

מפתחות אל עולם הסוד

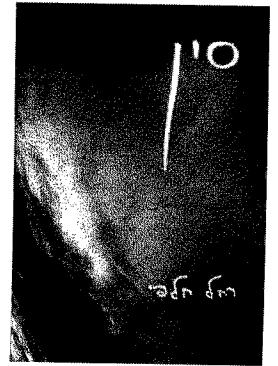
רחל חלפי: סין, הוצאת הקיבוץ המאוחד 2013, 191 עמ'

הדברים החלשים, היפוי המוקף באלימות, הזוהר שמבקש לגדול בחושך, רקמת הפרחים הטובעים בפיח והשקט המתחבא ברעש. כל אלה הם מרכיבי השיר הראשון בספר *סין*, שמהווים את התמה המרכזית שלו, הם המניע הראשון והחיצוני של העלילה העליונה.

ההדר שנהפך לצווחת שחף מעל גגות העיר, שחף בודד מקודי ומורה, שחלפי מוצאת בו מקור להזדהות בחיפוש אחר המילים שלא נהגות בקלות, החיפוש אחר הצווחה, לומר דבר מה, משהו שהוא זה, אחריו היא מבקשת, אחר פענוח ה"זה" וכל מאבקי הכתיבה והחיים הם כדי להביעו. אך כל שניתן הוא ללחוש את זה ולככות את זה כבמאמרו המופתי של חיים נחמן ביאליק "גילוי וכיסוי בלשון", אשר אני בטוחה שחלפי לא יודעת עד כמה היא מדברת איתו פה-אל-פה. ואני

בטוחה בכך מפני שחלפי כותבת מתוך מקורותיה שלה. מיריעותיה הסודיות, כמו שבספר *היצורים* היא חשה את קיומם של היצורים מבלי לחקור בספרי המדע חזקת את הסוד בדרכה שלה. גיליתי שאת מאמרו של ביאליק קראה חלפי שנים, לאחר שכתבה את הספר הזה. הידיעה שלה את החוכמה הנסתרת היא חלק מן המהלך הפואטי של יצירתה ופרי המפתחות שניתנו לה אל עולם הסוד. חלפי היא בעלת רמז, דרש וסוד, ועל כך ארחיב בהמשך.

"אילו באנו להפשיט את התוך" כותב ביאליק "התוך הגמור, האחרון של כל המילים והשיטות, סוף סוף, אחרי מיצוי אחרון, לא יעלה בידנו אלא שם אחד הכולל את הכל, שם בן ב' אותיות. ואיזה? עוד הפעם אותו 'מה' הנורא, שמאחריו עומד איזה 'איקס' עוד נורא ממנו, הבל'מה".

חלפי עומדת מול הבל'מה ומביטה בו עין בעין, עומדת תדיר על סף התהום ומנסה לדבר את זה, וכל שניתן מול התהום הוא ללחוש ולככות ולהמשיך לנסות לשרבט שרבוטים של ניצולים אבודים מעומק ההיסטוריה, להרגיש את הגוף כמשענת רגעית ולכסותו בשמלה מכשפת הצקה. שמלה שהיא מעולם לא לבשה.

על זה משיב ביאליק: "אחריך אל תביט ובמפלא אל תציץ, ואם תציץ לא תועיל, כי לא יראה האדם את התהום פנים אל פנים חזי. חלום שנשכח לא יזכר עוד. אל ה'תהו' תשוקתך ה'דבור' ימשול בך". זה הגרעין של הספר *סין*. זה המניע של העלילה הפנימית, המאבק.

אך מהי *סין* עבור רחל חלפי? בסין מתנשאת חומה עבה, שם נושבות רוחות קדמוניות שהן מעבר לשהותנו הרופפת. חומת *סין* נגלית בתוכה היא צופה בה מלמעלה ככתצולום אווירי. היא רואה אותה ניצבת מוצקה, חוגרת אותה מבפנים בבטון מזוין.

פניה לובשות פני אשה סינית שהן פני הסבל והבעת הכאב, פנים צהובות מעצב מתוך געגוע אל ילדה המתרחק. היא מלוכסנת חלומות כאשר בנה מכריז על הקמת אימפריה עצמאית מן העבר האחר של העולם. שוב ושוב היא נתקלת בעצמה בתוך חומת *סין*, שם היא יורדת במחילות לעיר סודית אשר בה שוכנת הידיעה שאין לגלותה אלא בידי כוחה של השירה. שם רחש הד השקט שבלב הסערה וגם זה שביד ונעלם במהרה. זוהי תמה חוזרת בספרי חלפי, כמו בספרה האהוב עלי עד מאוד *מכשפות*. שם הספר נפתח בנפילת המכשפה אל נבכי ההיסטוריה והגנטיקה, אל עבר הידיעה שמעבר לידיעה. אל הסודות הבלתי ידועים. תמיד ישנו סוד שהוא מעבר להשגה וזה המניע את התנועה, תנועת התעופה של המכשפה הנפילה מן השמים אל עבר הגילוי.

"בעלי הרמז, הדרש והסוד רדופים כל ימיהם אחרי 'הצד המייחד' שבדברים, אחרי אותו המשהו הבודד, אחרי אותה הנקודה, שעושה את המראות - וצירופי הלשון המכניסים להן - כחטיבה אחת בעולם - אחרי הרגע בן החלוף שאינו נשנה עוד לעולמים, אחרי נשמתם היחידה וסגולתם העצמית של

הדברים, כפי שנקלטו אלו ברגע ידוע בנפש רואיהם. ולפיכך מוכרחים הללו לברוח מן הקבוע והדומם בלשון, המתנגד למטרתם - אל חזי המתנועע שבה, הם עצמם מחויבים להכניס בה כל רגע - על פי מפתחות מסורות בידיהם - תנועה בלתי פוסקת, הרכבות וצירופים חדשים".

המילים מפרפרות תחת ידיה של הכותבת, כבות ונדלקות שוקעות ופורחות, מתורקנות ומתמלאות, פושטות נשמה לובשות נשמה. לחל חלפי ניתנו המפתחות ובספר *סין* הידיעה היא סוד. היין והינג - גילוי האיון והאוויר. זה המנוע הסמוי בעלילת הספר, חיפוש אחר סוד האוויר ותפיסת החלום שבו מוקרן הסרט שכל מי שצופה בו יהיה מאושר לתמיד. חלום שחלמה, אך שם הסרט חמק ממנה. ואולי חבוי הסוד/חלום בעיר הסודית שמתחת לחומת *סין* המבוצרת בתוכה? אולי שם הסרט טמון על לשון האשה המסתורית, זו אשר חולמת חלומות שנהפכים לחלום שנהפך למציאות, זו אשר בפיה טמונים השירים. לכן היא מוצאת עצמה שוב ושוב מול לובן הדף. מלאכתה היא פענוח המסתורין. החיפוש אחר הזה, אחר המקום המערער את התודעה משלוותה, ובו נעלם שם הסרט אשר כל מי שצופה בו יהיה מאושר לתמיד. אבל המילים אינן יכולות להביע את התהום.

"הארם מציץ רגע בסדק" כותב ביאליק, "סדק שנפתח, ולפחדו הגדול מוצא הנה שוב התהום האיום לפניו והוא קופץ וסותם לפי שעה את הסדק - במילה חדשה, כלומר אווזו בסגולה הברוקה לו מכבה, מאחותה הקדמת, כמסיחה את הדעת לפי שעה והוא ניצול מן הפחד".

אי יכולתה של רחל חלפי להגדיר את הזה, מביאה אותה להומור העצמי, להומור הפואטי, לשיירי השיבוש אשר משחררים את השפה מרצינותה. ההומור הוא אולי הדרך היחידה להתגבר על מציאות התהום, ההומור הנובע מן ההכרה בחלוף, מחד פעמיות החיים; ההומור הנובע מצינוע הוא אשר מוציא את העוקץ מן החיים.

"עוד ל'אלה' לשונות בלי מילים: הנגינה, הבכיה והשחוק. ובכלם זכה החי המורב. הללו מתחילים ממקום שהמילים כלות, ולא לסתום באים אלא לפתוח. מבעבעים ועולים מן התהום, מציפים וגורפים אותנו בהמון גליהם ואין עומד כנגדם ולפיכך יש שהם מוציאים את הארם מן הדעת או גם מן העולם. כל יצירת רוח שאין בה מהר אחד משלושה אלה, אין חייה חיים ורצוי לה שלא באה לעולם".

"הזמן מערים עלינו" כותבת חלפי, קופץ מעלינו קפיצת חמור. רק המשיכה בעול יש בה קביעות, משך רגש, התמר אחרות, רק למשיכה בעול יש כוח להטיל עוגן בקיום. סופו של חלום להישכח המאבק הוא תמיד לגלותו מול לובן הדף, שם בוערות הגחלים, שם הגופנפש רוקד בוער, מנסה לצעוד על גחלי עצמו. שם החודר שמעלה את השאלה אם ניתן לחיות איתו מבלי למלאו. ♦ "האם אני יכולה להתמלא מחלול? אם אני כותבת סימן שלא".

חגית גרוסמן

"מצב של כישוף, חלמו של פרח"

אורנה ריבלין: *ריקוד הקולות*, הוצאת ספרי 'עתון 77' 2013, 105 עמ'

"לרקוד את הרוח השוכנת בנימים, את הגעגוע. להסיט את הווילון ולהעלות באוב את גלגל הירח באישון. לרקוד את הרוח ולרדת איתה/ לעצום עין אחת ובשנייה לפתוח לה את הדלת, שתיכנס" (עמ' 7). בשורות אלו פותחת אורנה ריבלין את ספרה *ריקוד הקולות*; וכבר בהן ניתן לזהות את העיסוק השב וחוזר בספר בתהליכי שינוי המתרחשים הן בנשמתו של אדם, הן בחייו של אדם ושל חיי אשה בפרט. תהליכי שינוי בלתי פוסקים הכוללים מעברים בין מצבים מנוגדים המתקיימים זה בצד זה ברו-מניית, כמו בדימוי "לעצום עין אחת ובשנייה לפתוח לה את הדלת".

ריקוד, יותר מתחומי אמנות אחרים, מושתת על מצבים משתנים חרימה בלתי פוסקת, מופיע בכותרת ובשיר הראשון, ומתפתח לאורך שירי הספר